

Zahvaljujemo na pruženoj mogućnosti da komentiramo predloženu novelu zakona o parničnom postupku.

Utvrđivanje trajanje postupaka

Najvažnija novina u predloženoj noveli bi bili rokovi za pojedine faze te ukupno trajanje parničnih postupaka. Prijedlog novele traži da se pojedine faze kao i ukupni postupak trebaju završiti u razumnom roku, ali ujedno postavlja za njih neku vrstu orijentacionih krajnjih granica.

Ministarstvo navodi da je uvođenje sličnih rokova na području radnog prava ubrzalo postupke, no ne navodi za to odgovarajuće podatke. A ako je do skraćenja rokova i došlo, još uvijek bi trebalo ustanoviti koliko su možda utjecali ostali faktori, poput povećanja resursa i sl.

Želimo upozoriti da bi za ispravno utvrđivanje krajnjih rokova bilo potrebno znati kakvo je trajanje tih postupaka i njihovih faza posljednjih godina i to ne samo njihove prosječne vrijednosti nego i distribuciju. To bi omogućilo da se krajnji rokovi, kao i njihovo postepeno smanjivanje u budućnosti, pouzdanije definiraju. Sada informacije o trajanju tih postupaka i njihovih faza nisu javnosti poznate.

Pozivamo zato Vladu da objavi podatke o trajanju pojedinih faza te ukupnih postupaka čije se trajanje ovom novelom pokušava regulirati, a ako podatke nema, da što prije počne s njihovim prikupljanjem i objavljivanjem.

Podsjećamo s tim u vezi na našu preporuku da nadležno Ministarstvo što prije izradi prijedlog pravilnika o sudskoj statistici i stavi ga na javnu raspravu.

Svrha krajnjih rokova i koje mjere treba poduzeti ako se oni premaše

Novela ispravno navodi osnovni princip da svi postupci moraju biti završeni u razumnom roku. No postavlja se pitanje koja je svrha navođenja predloženih krajnjih rokova, s obzirom da su ti krajnji rokovi u navedenim primjerima u pravilu najmanje dvostruko duži od onog što bi bilo razumno.

Tako na primjer u Hrvatskoj parnični postupak bi se pred prvostupanjskim sudom trebao okončati „u roku kraćem od tri godine od dana podnošenja tužbe“, a o žalbama bi drugostupanjski sudovi bili dužni odlučiti „svakako u roku kraćem od godine dana od primitka žalbe“. Vrhovni sud Republike Hrvatske bi bio pak dužan donijeti odluku o prijedlogu za dopuštenje revizije „svakako u roku kraćem od šest mjeseci od primitka prijedloga“, a samu odluku o reviziji bi bio dužan donijeti „svakako u roku kraćem od dvije godine.“ Postupak u sporovima male vrijednosti pred prvostupanjskim sudom morao bi se okončati „svakako u roku kraćem od godine dana od podnošenja tužbe“, a po žalbi drugostupanjski sud bio bi dužan odlučiti „svakako u roku kraćem od šest mjeseci od primitka.“

Navođenje tako dugih krajnjih rokova bi imalo smisla ako bi njihovo premašivanje automatski pokretalo postupak utvrđivanja uzroka i odgovornosti, što prijedlog novele ne navodi.

U tom kontekstu želimo upozoriti da godišnji priliv novih parničnih sporova u Hrvatskoj ne može objasniti veliki broj neriješenih sporova u hrvatskom pravosuđu, suprotno onom što se o se često sugerira u javnosti. Statistički podatci EU naime pokazuju da je je godišnji broj novo pokrenutih parničnih sporova u odnosu na broj sudaca u Hrvatskoj u prosjeku znatno manji nego u prosjeku drugih zemalja članica EU.¹ To upućuje da nije problem u broju parnica, nego u produktivnosti sudskog sustava.

Predlažemo zato da novela propiše da predsjednik nadležnog suda mora u slučaju premašivanja ovih ekstremnih krajnjih rokova podnijeti obrazloženi izvještaj nadležnom ministru i Predsjedniku VSRH s ocjenom postoje li razlozi za pokretanje stegovnih postupaka, a ako ne, onda koje druge uzroke treba otkloniti da bi se ostvarilo suđenje u razumnom roku.

Isti takav izvještaj predsjednici sudova trebaju podnijeti kod svih sporova koje Republika Hrvatska izgubi zbog povrede prava na pravično suđenje u razumnom roku. U sadašnjoj situaciji dešavaju se brojna nepravična suđenja, što se potvrđuje sudskim presudama, nanosi se šteta ugledu države te stvaraju budžetski troškovi. Takvo stanje ne smije biti prihvatljivo te nakon svakog gubitka takvog spora treba utvrditi uzroke i odgovornost.

Revizija procesnih propisa

Sastavni dio napora za skraćivanje dužine sudskih postupaka treba biti i sveobuhvatna revizija procesnih propisa, uključivo i onih nedavno noveliranih, poput Ovršnog i Stečajnog zakona, Zakona o prekršajima, Zakona o kaznenom postupku, pa i Zakona o parničnom postupku.

S tim u vezi predlažemo da Ministarstvo formira daleko šire stručne timove nego do sada, sastavljene od praktičara, sudaca, odvjetnika, akademika, te stručnjaka ministarstva, radi revizije tih procesnih propisa s ciljem povećanja njihove funkcionalnosti i pojednostavljenja, no svakako uz poštovanje temeljnih ljudskih procesnih prava.

Postupci za odštete u slučaju povrede principa pravičnog suđenja u razumnom roku

U tom kontekstu podsjećamo da je Europski sud za ljudska prava u nedavnim presudama (vidi npr. KIRINČIĆ I DRUGI protiv HRVATSKE iz 2020) ustanovio kako hrvatske zakonske odredbe koje određuju postupak o žalbama zbog povrede principa pravičnog suđenja u razumnom roku nisu u skladu s međunarodnom konvencijom koju je Hrvatska potpisala. Isto je ponovio i Ustavni sud RH u svom Izvješću Broj: U-X-4090/2020 Zagreb, 23. veljače 2021, te pozvao Vladu da uvede potrebne promjene.

Kako Vlada nije iznijela svoj stav u tom problemu niti u nedavnim prijedlozima izmjena Zakona o sudovima, niti u predloženoj Strategiji razvoja pravosuđa do 2027.g., predlažemo da to učini prilikom konačnog predlaganja ove novele.

¹ https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/2020_eu_justice_scoreboard_quantitative_data_factsheet.pdf.

Vidi podatke u Tabeli 3 I 35. Dok je broj novih parnica u odnosu na broj stanovnika nešto veći od prosjeka, u odnosu na broj sudaca on je upola manji nego u drugim zemljama članicama,. To je posljedica činjenice da je broj sudaca u odnosu na populaciju dvostruko veći u Hrvatskoj nego u prosjeku drugih država članica.

Stari predmeti

Prijedlog novele uvodi obavezu brzog rješavanja starih predmeta: „U svim postupcima koji su započeti prije 1. travnja 2013., u kojima do stupanja na snagu ovog Zakona nije donesena prvostupanjska presuda, sud će u roku od šest mjeseci od stupanja na snagu ovoga Zakona, održati pripremno ročište na kojem će zaključiti prethodni postupak i na istom ročištu održati glavnu raspravu.“

Nije jasno kako je odabran taj datum, niti je objašnjeno kako će sada postati moguće nešto što do sada to nije bilo.

Pozivamo dakle Vladu da objasni zašto očekuje da će to sada biti moguće, te specificira mjere koje bi kredibilno mogle osigurati da se takav cilj ostvari.

Plan upravljanja postupkom, automatsko snimanje i dostava pismena

Podržavamo prijedloge u noveli o uvođenju plana upravljanja postupkom (procesnom kalendaru), zatim o obaveznom tonskom snimanju rasprava, kao i dostavi sudskih pismena.

Napominjemo međutim da su napuštanje zapisnika i uvođenje tonskog snimanja samo koraci prema integralnom elektroničnom vođenju parničnog procesa te napuštanju papirne forme sudskih spisa. Objavljeni nacrt Strategije razvoja pravosuđa do 2027. kao i drugi nedavni zakonski prijedlozi ne predviđaju sistematske korake u tom smjeru. Predlažemo stoga Vladi da se izjasni o tome kada se može očekivati takva reforma.

Prijedlozi u vezi ročišta na daljinu

Dok su se do sada za ročišta na daljinu upotrebljavale komercijalne platforme, za koje uglavnom nije bilo prigovora da su nepouzdana, prijedlog novele predviđa upotrebu 'odgovarajuće tehnološke platforme' koja bi se uvela na temelju posebnog pravilnika koje će tek u budućnosti donijeti ministar pravosuđa.

Kako se ne bi nazadovalo u primjeni ročišta na daljinu, prijedlog novele bi trebao zadržati korištenje komercijalnih platformi dok se ne razvije nova na temelju pravilnika ministarstva.

Centar Miko Tripalo